

COALIȚIA CIVICĂ PENTRU ALEGERI LIBERE ȘI CORECTE

ASOCIAȚIA PROMO-LEX

RAPORT nr.1

Monitorizarea referendumului republican constituțional din 5 septembrie 2010

Perioada de monitorizare: 7 iulie 2010 – 13 august 2010

Publicat la 18 august 2010

Acest proiect este susținut financiar și tehnic de Organizația pentru Securitate și Cooperare din Europa (OSCE), Ambasada Statelor Unite ale Americii, Fundația Est-Europeană din resursele acordate de Agenția Suedeză pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională (Sida/Asdi), Ministerul Afacerilor Externe al Danemarcei, Fondului Național pentru Democrație (NED), Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) prin intermediul Fundației Eurasia. Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorilor

Raportul de monitorizare a campaniei electorale pentru referendumul constituțional republican din 5 septembrie 2010

CUPRINS:

I. SUMAR EXECUTIV

II. EFORTUL DE MONITORIZARE PROMO-LEX

III. CONTEXTUL PREELECTORAL

- A. Scena politică internă**
- B. Implementarea recomandărilor privind îmbunătățirea procesului electoral**
- C. Comisia Europeană pentru Democrație prin Lege (Comisia de la Veneția)**
- D. Legea din 18 iunie 2010 pentru modificarea și completarea Codului Electoral**

III. CONSTATĂRI

- A. Cadrul normativ**
- B. Testarea Registrului Electronic al alegătorilor**
- C. Participanții electorali**
- D. Prestația Administrației Publice Locale**
- E. Codul de conduită**
- F. Respectarea Programului Calendaristic de către Administrația electorală**
- G. Observații privind elaborarea calendarului electoral privind desfășurarea referendumului din 5 septembrie 2010**
- H. Observatorii naționali și internaționali**
- I. Constituirea organelor electorale**

IV. REGIUNEA TRANSNISTREANĂ

V. ÎNGRIJORĂRI

VI. RECOMANDĂRI

I. SUMAR EXECUTIV

Lipsa de dialog dintre partidele de guvernământ și opoziția din legislativul format după 29 iulie 2009, în special pe marginea alegerii șefului statului, a condus la o criză constituțională. Partidele din cadrul AIE au convenit să concentreze reforma constituțională pe revizuirea art. 78 al Constituției, în vederea introducerii votării directe de către cetățeni a Președintelui R. Moldova.

La 5 septembrie 2010, pentru prima dată în Republica Moldova, se va desfășura un referendum constituțional, în cadrul căruia alegătorii urmează să se expună asupra proiectului de lege pentru modificarea articolului 78 din Constituție, care propune alegerea directă a șefului statului. Alegătorii urmează să răspundă la întrebarea *“Sînteți pentru modificarea Constituției care să permită alegerea Președintelui Republicii Moldova de către întreg poporul?”*, cu una din cele două opțiuni: “Pentru” și “Contra”.

Rapoartele de monitorizare a alegerilor parlamentare din 2005, 2007, 2009 elaborate de Coaliția Civică pentru Alegeri Libere și Corecte, au servit drept sursă de inspirație pentru operarea unor modificări la Codul Electoral.

Comisia Electorală Centrală a adoptat un șir de regulamente și instrucțiuni menite să reglementeze calitatea și transparența procesului electoral. Cu toate acestea, în unele din aceste acte normative au fost introduse stipulări care vin în contradicție cu prevederile Codului Electoral, sau lăsa câmp pentru interpretare.

La referendumul republican constituțional vor fi deschise secții de votare speciale în afara sediilor diplomatice ale Republicii Moldova din alte state.

La referendumul din 5 septembrie 2010 în 45 secții de votare va fi testat registrul electronic al alegătorilor.

La referendumul din 5 septembrie 2010, au fost înregistrați în calitate de participanți 25 partide politice și organizații social-politice. Contrar regulamentelor proprii, CEC a înregistrat în calitate de participant la referendum participanți care nu și-au specificat opțiunea electorală. Prin hotărîrea CEC, alegătorii au fost privați de dreptul de a se înscrie în calitate de participant la referendum și respectiv de a face agitație electorală.

Contrar prevederilor legale, administrația publică locală din unele raioane și regiuni ale țării s-a antrenat într-un proces de sensibilizare a alegătorilor cu îndemnul de a nu participa la referendumul constituțional.

Programul calendaristic aprobat de CEC, fiind coroborat cu prevederile Codului Electoral, are diverse neajunsuri și lacune. S-au constatat cazuri de încălcare a termenelor limită pentru unele operațiuni electorale.

Desfășurarea referendumului republican constituțional la momentul de față prezintă un interes mai puțin pronunțat din partea observatorilor naționali și internaționali.

Două partide reprezentate în Parlament la data constituirii organelor electorale nu au delegat membri reprezentanți în consiliile electorale de circumscripție și birourile electorale ale secțiilor de votare.

Alegătorii domiciliați în regiunea transnistreană și în unele localități din partea dreaptă a râului Nistru, aflate sub controlul organelor secesioniste, vor vota în continuare în secții de votare speciale în teritorii controlate de organele constituționale. CEC nu a constituit consilii electorale de circumscripție pentru teritoriile menționate.

II. EFORTUL DE MONITORIZARE PROMO-LEX

Monitorizarea referendumului republican constituțional, care se va desfășura la 5 septembrie, este un proiect realizat de Asociația Promo-LEX în cadrul Coaliției Civice pentru Alegeri Libere și Corecte. „Coaliția 2009” este o uniune benevolă de organizații non-guvernamentale, care implementează proiecte întru îmbunătățirea procesului electoral și sporirea încrederii cetățenilor în proces. Programele de monitorizare a alegerilor în cadrul „Coaliției 2009” sunt implementate atât de Promo-LEX, cât și de alte organizații care fac parte din aceasta.

Efortul de monitorizare Promo-LEX va include 42 observatori pe termen lung, care vor monitoriza procesul electoral în toate circumscripțiile electorale din Republica Moldova în perioada 13 august 2010 – 10 septembrie 2010. Observatorii pe termen lung vor fi asistați de circa 300 observatori pe termen scurt (15% din totalul secțiilor de votare, repartizați în teritoriu în baza unui eșantion reprezentativ) care vor monitoriza procesul electoral în ziua scrutinului. Activitatea tuturor observatorilor va fi coordonată de către o echipă centrală, structura căreia a fost concepută anterior scrutinului.

III. CONTEXTUL PREELECTORAL

A. Scena politica interna

La 29 iulie 2009, în Moldova s-au desfășurat alegeri parlamentare anticipate. În rezultatul scrutinului, în Parlament au trecut reprezentanții a cinci partide, după cum urmează: PCRM – 48 deputați, PLDM – 18 deputați, PL – 15 deputați, PD – 13 deputați și AMN – 7 deputați. Ultimele patru partide au creat o alianță de guvernare pe care au denumit-o „Alianța pentru Integrare Europeană”. Parlamentul, prin efortul AIE, a ales președintele organului legislativ, prim-ministrul și componența guvernului.

La 10 noiembrie 2009 în Parlament a avut loc prima tentativă de alegere a șefului statului. Ca urmare a neparticipării opoziției parlamentare, nu a fost ales președintele țării. Alegerile repetate ale șefului statului au avut loc la 7 decembrie 2009, dar au eșuat din același motiv. Conform prevederilor art. 78 alin.5 din Constituție, dacă și după alegerile repetate președintele țării nu va fi ales, parlamentul urmează a fi dizolvat de către președintele în exercițiu, anunțându-se alegeri pentru noul Parlament.

Lipsa de dialog dintre partidele de guvernământ și opoziția din legislativul format după 29 iulie 2009, în special pe marginea alegerii șefului statului, a condus la o criză constituțională.

Pornind de la necesitatea depășirii crizei constituționale, Președintele interimar a semnat la 1 decembrie 2009 decretul privind Constituirea Comisiei pentru reforma constituțională, alcătuită din deputați, juriști și reprezentanți ai societății civile. Partidul Comuniștilor din Moldova nu a făcut parte din această Comisie parlamentară.¹

De la propunerea de a modifica integral sau parțial legea supremă, partidele din cadrul AIE au convenit să concentreze reforma constituțională pe revizuirea art. 78 al Constituției, în vederea introducerii votării directe de către cetățeni a Președintelui R. Moldova.

Coaliția Civică pentru Alegeri Libere și Corecte din Republica Moldova a salutat, la 9 iunie 2010, dorința tuturor forțelor politice de a modifica art. 78 din Constituție întru evitarea unor noi eventuale blocaje în alegerea Președintelui țării după alegerile parlamentare din toamna 2010.²

În perioada decembrie 2009 - iulie 2010 au fost întreprinse diverse tentative de soluționare a crizei constituționale, în care au fost antrenate și structurile internaționale, cum ar fi Consiliul Europei, Comisia de la Veneția și Uniunea Europeană.

Contribuția principală la depășirea crizei constituționale a avut-o Consiliul Europei, prin intermediul Secretarului General, Thorbjørn Jagland, care a purtat negocieri atât cu AIE cât și cu opoziția, reprezentată de PCRM. Astfel, la 3 iunie 2010 la Chișinău, oficialul european a susținut inițiativa partidelor guvernamentale de a organiza referendumul pentru modificarea art. 78 al Constituției. Totodată, părțile au convenit ca alegerile parlamentare să fie desfășurate în toamnă, înainte ca legislativul să fie dizolvat în luna octombrie.³ Consiliul Europei a pus accentul pe necesitatea unei intervenții din partea cetățenilor, deoarece forțele politice nu au reușit să ajungă la un numitor comun.⁴

În pofida faptului că reprezentanții Consiliului Europei au sprijinit AIE în privința dizolvării Parlamentului și a desfășurării alegerilor parlamentare anticipate, PCRM consideră că după referendum se va renunța la alegerile parlamentare anticipate⁵. Anterior, la solicitarea Curții Constituționale din R.

¹ Constituția R. Moldova, Capitolul V, <http://www.presedinte.md/>

² Poziția Coaliției Civice pentru Alegeri Libere și Corecte, <http://www.alegeliber.md/>

³ [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=PR453%282010%29&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=F5CA75&BackColorIntranet)

[Ref=PR453%282010%29&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=F5CA75&BackColorIntranet](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=PR453%282010%29&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=F5CA75&BackColorIntranet)

⁴ „Consiliul Europei confirmă sprijinul pentru decizia AIE. [...] Nu s-a putut ajunge la o un acord comun și de aceea cred că este normal să lase această problemă la decizia cetățenilor. Instituțiile europene și Comisia de la Veneția sprijină această propunere. Chem populația Moldovei să participe la vot”, Secretarul General al CoE, Thorbjørn Jagland, 3 iunie 2010, <http://www.azi.md/ro/story/11752>

⁵ Briefing al Președintelui Partidului Comuniștilor din Moldova, Vladimir Voronin, www.pcrm.md

Moldova, Comisia de la Veneția a concluzionat că, potrivit prevederilor constituționale, alegerile parlamentare anticipate trebuie să aibă loc după eșecul alegerilor repetate al Președintelui țării în Parlamentul RM.⁶

La 18 iunie 2010, Parlamentul a adoptat legea pentru modificarea și completarea Codului electoral⁷, care a operat revizuii legate de referendumul republican constituțional.

În perioada următoare, PCRM și-a exprimat disponibilitatea să voteze modificarea art. 78 în Parlament dacă, simultan, se anunța data dizolvării actualului legislativ. La 31 martie 2010, PCRM a prezentat spre avizare Curții Constituționale o inițiativă privind modificarea art. 78 al Constituției. Aceasta prevedea păstrarea formulei de alegere a președintelui în Parlament din trei încercări, cu scăderea etapizată a numărului de voturi necesare pentru validarea scrutinului: 61 în primul tur; în cel de-al doilea 57, iar în cel de-al treilea - cu majoritate simplă 52.⁸ La 29 aprilie 2010, Curtea Constituțională a avizat pozitiv inițiativa PCRM.

La 14 aprilie 2010, Alianța pentru Integrare Europeană a înaintat propriul proiect de amendare a articolului 78, care propune alegerea președintelui prin vot direct de către cetățeni. Și această propunere a fost avizată pozitiv de Curtea Constituțională la data de 4 mai.

În cadrul sesiunii Parlamentului din 7 iulie 2010, deputații AIE au votat Hotărârea privind desfășurarea referendumului republican constituțional, care a fost stabilit pentru data de 5 septembrie 2010.

La 5 septembrie 2010, pentru prima dată în Republica Moldova, se va desfășura un referendum constituțional, în cadrul căruia alegătorii urmează să se expună asupra proiectului de lege pentru modificarea articolului 78 din Constituție, care propune alegerea directă a șefului statului. Alegătorii urmează să răspundă la întrebarea *“Sînteți pentru modificarea Constituției care să permită alegerea Președintelui Republicii Moldova de către întreg poporul?”*, cu una din cele două opțiuni: “Pentru” și “Contra”.

Astfel, conform Hotărârii Parlamentului RM privind desfășurarea referendumului republican constituțional, validarea referendumului va conduce la modificarea esențială a art.78 al Constituției, după cum urmează:

„(1) Președintele Republicii Moldova este ales prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat;

(2) La funcția de Președinte al Republicii Moldova pot candida cetățenii Republicii Moldova care au împlinit vârsta de 40 de ani, au locuit sau locuiesc permanent pe teritoriul Republicii Moldova nu mai puțin de 10 ani și posedă limba de stat. Procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova este stabilită prin lege organică.

(3) Este declarat ales candidatul care a întrunit cel puțin jumătate din voturile Alegătorilor care au participat la alegeri.

(4) În cazul cînd nici unul dintre candidați nu a întrunit majoritatea necesară, se organizează al doilea tur de scrutin între primii doi candidați stabiliți în ordinea numărului de voturi obținute în primul tur. Este declarat ales candidatul care a obținut cel mai mare număr de voturi.”⁹

B. Implementarea recomandărilor privind îmbunătățirea procesului electoral

Rapoartele de monitorizare a alegerilor parlamentare din 6 martie 2005, elaborate de Coaliția Civică pentru Alegeri Libere și Corecte „Coaliția 2005”, a propus un set de recomandări pentru îmbunătățirea procesului electoral, printre care:

- *Garantarea dreptului de vot tuturor cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot, inclusiv: studenților, cetățenilor moldoveni domiciliați în regiunea transnistreană și celor plecați peste hotare.*

6 [http://www.venice.coe.int/docs/2010/CDL-AD\(2010\)002-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/2010/CDL-AD(2010)002-e.asp)

7 <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=335036>

8 <http://www.europalibera.org/content/article/2028316.html>

9 <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=335188>

Studentii care, către data referendumului, nu vor avea perfectată viza de reședință temporară în localitatea în care își efectuează studiile vor putea vota fie în localitatea de domiciliu permanent, fie în altă secție de votare din țară, în baza certificatului pentru drept de vot.

În conformitate cu Hotărîrea CEC cu privire la demersul Guvernului Republicii Moldova nr. 2204/45 din 20 iulie 2010, s-a decis constituirea a 78 secții de votare în afara țării, care cuprind țările și orașele din străinătate unde se află cetățeni moldoveni. Spre deosebire de precedentul scrutin, numărul secțiilor de votare din străinătate a fost suplinit cu 45 unități, care urmează a fi deschise în afara sediilor diplomatice și consulare ale Republicii Moldova. Informația despre repartizarea secțiilor de votare și adresele sediilor au fost publicate pe pagina www.voteaza.md, care este gestionată de CEC.

Cu toate acestea, pregătirea misiunilor diplomatice atrase în procesul electoral este în mare parte defectuoasă, iar în unele cazuri este chiar inexistentă. Din cele 12 ambasade ale R. Moldova, doar cea din Marea Britanie și Irlanda de Nord și cea din Statele Unite ale Americii oferă pe paginile lor web setul complet de informație referitoare la organizarea referendumului și la adresele secțiilor de votare constituite pe teritoriul acestor țări. Date incomplete sunt furnizate de ambasadele din Germania, Italia și România. Pe sursele on-line ale reprezentanțelor diplomatice din Portugalia, Grecia și Federația Rusă lipsește orice tip de informație despre organizarea referendumului, datele de contact și adresele secțiilor de votare. Un vid informațional absolut în spațiul virtual este caracteristic pentru diplomații moldoveni responsabili pentru Canada, Franța, Cipru și Spania, care nu dispun de instrumente on-line pentru comunicare și informarea cetățenilor moldoveni. Aceste deficiențe constituie încălcarea punctului 12¹⁰ al Regulamentului cu privire la votarea cetățenilor R. Moldova aflați peste hotarele țării.

- *Asigurarea alegătorilor din regiunea transnistreană a R. Moldova cu transport pentru deplasarea la secțiile de votare constituite în localitățile învecinate și desfășurarea campaniei electorale din regiune.*

Pînă la 16 august 2010, CEC nu a adoptat nici o hotărîre care ar reglementa modalitatea de asigurare a cetățenilor cu drept de vot din regiunea transnistreană cu transport spre secțiile de votare. Totodată, nu a fost stabilită nici o normă privind condițiile speciale pentru desfășurarea unei campanii de informare a cetățenilor moldoveni din raioanele de Est. Pînă la data de 16 august, nici CEC și nici participanții electorali sau mass-media nu au realizat activități speciale de informare și/sau educație electorală pentru regiunea transnistreană.

- *Identificarea metodelor pentru prevenirea votului multiplu.*

CEC a stabilit aplicarea ștampilei “Referendum 2010” pe actele de identitate prezentate de alegători pentru evitarea votului multiplu.¹¹

Din cele menționate în rapoartele de monitorizare prezentate de Coaliția Civică pentru Alegeri Libere și Corecte „Coaliția 2009” rămîn în continuare valabile următoarele:

- *Modificarea al. 9 art.39 al Codului electoral prin utilizarea sintagmei „În cazul în care alegătorul își schimbă domiciliul în perioada dintre data întocmirii listelor electorale și data alegerilor, biroul electoral al secției de votare, la rugămintea acestuia și pe baza buletinului de identitate, a pașaportului sau a unui alt act de identitate, eliberează un certificat pentru drept de vot.”*

10 “Punctul 12. Conducătorii misiunilor diplomatice și ai oficiilor consulare ale Republicii Moldova asigură informarea cetățenilor aflați pe teritoriul statelor respective data, ora și locul desfășurării alegerilor prin afișarea acestei informații la sediul lor (în incinta clădirii și/sau pe panourile informaționale ale acestora), pe pagina lor web, precum și prin intermediul mass-media.” Regulamentul cu privire la votarea cetățenilor Republicii Moldova aflați peste hotarele țării, Anexa la hotărîrea Comisiei Electorale Centrale

nr.3375 din 27 iulie 2010, [http://www.cec.md/i-ComisiaCentrala/main.aspx?](http://www.cec.md/i-ComisiaCentrala/main.aspx?dbID=DB_Regulament_Votarea_peste_Hotare237)

dbID=DB_Regulament_Votarea_peste_Hotare237

11 <http://stireazilei.md/c-2153-4612,Moldovenii-din-strainatate-se-pot-inregistra-online-pentru-referendum>

Cu toate acestea, CEC nu a prevăzut expres pentru cetățenii din localitățile aflate sub controlul organelor secesioniste posibilitatea de a ridica certificate pentru drept de vot. Iar unele din amendamente, cum ar fi „Urnă specială”, conferă semne discriminatorii procesului de votare pentru alegătorii din dreapta Nistrului.

- *Constituirea birourilor electorale separate pentru regiunea transnistreană și crearea unor condiții optime care ar încuraja cetățenii să participe mai activ [...].*

La 9 iulie 2010 CEC a constituit 37 circumscripții electorale dintre care două, și anume nr.3 Bender și nr.37, pentru localitățile din stînga Nistrului. Pentru aceste circumscripții nu au fost constituite consilii electorale.

La 13 august prin Hotărîrea nr.3444, CEC a stabilit modalitatea privind participarea cetățenilor Republicii Moldova domiciliați în unele localități din stînga Nistrului, în municipiul Bender și în unele localități ale raionului Căușeni la referendumul republican constituțional din 5 septembrie 2010. Alegătorii din localitățile vizate au fost repartizați la secții de votare de pe dreapta Nistrului. Aceștia vor fi incluși în liste electorale suplimentare, cu indicarea biroului electoral al secției de votare, iar buletinele de vot vor fi introduse în urne separate cu inscripția „Urnă specială”.

- *Organizarea și desfășurarea campaniilor de informare și educație electorală cu scopul implicării cetățenilor din regiunea transnistreană în procesul electoral.*

Pînă acum nu au fost întreprinse inițiative de desfășurare a campaniilor de informare și educație electorală pentru cetățenii din regiune în vederea implicării în procesul electoral.

C. Comisia Europeană pentru Democrație prin Lege (Comisia de la Veneția)

La 15 octombrie 2009, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Hotărîrea Nr.39-XVIII privind constituirea Comisiei parlamentare speciale pentru perfecționarea cadrului legislativ electoral, care urma să elaboreze și propună modificări la Codul electoral și în alte acte legislative conexe.

Comisia de la Veneția a salutat intenția, din 15 octombrie 2009, a guvernării Republicii Moldova de a modifica legislația, prin proiectul de lege pentru modificarea și completarea Codului electoral.

Din totalul de recomandări formulate de Comisia de la Veneția, o parte au fost reflectate în Codul Electoral. A fost asigurat dreptul de exercitare a dreptului de vot pentru condamnații ce au comis infracțiuni grave și deosebit de grave. A fost micșorat și pragul pentru validarea referendumului de la 3/5 din numărul persoanelor înscrise în liste la 1/3 din numărul cetățenilor înscrși în listele electorale, pentru a evita repetarea referendumului.

O inovație la Codul electoral este și acordarea gratuită a unui minim timp de antenă din contul radiodifuzorilor publici pentru publicitate electorală.

Comisia de la Veneția a recomandat în mod repetat să se reglementeze procedura de constituire a secțiilor de votare în statele în care nu sunt reprezentanțe oficiale ale R.Moldova sau constituirea secțiilor de votare suplimentare în afara misiunilor diplomatice și oficiilor consulare ale RM. În consecință, votul peste hotare va putea fi exercitat nu numai în misiunile diplomatice ale Moldovei, ci și în alte instituții. Guvernul va fi responsabil să negocieze deschiderea secțiilor de votare în localitățile populate masiv de moldoveni. Acesta va finanța și implementarea Registrului electronic al alegătorilor, care va elimina imperfecțiunile din listele electorale tradiționale.

O noutate pentru Codul electoral care se conformează recomandărilor Comisiei de la Veneția și OSCE/BIDD, este: instituirea unui Centru de instruire continuă în domeniul electoral ca subdiviziune a Comisiei Electorale Centrale; asigurarea unei libertăți mai mari în vederea desfășurării și reflectării campaniei electorale de către mass-media; definitivarea competențelor organelor abilitate cu funcția de examinare a contestațiilor.

D. Legea din 18 iunie 2010 pentru modificarea și completarea Codului Electoral

La 18 iunie 2010 au fost operate mai multe modificări la Codul Electoral al Republicii Moldova, publicate în Monitorul Oficial al RM la 29 iulie 2010 și intrate în vigoare la data publicării (cu excepția câtorva prevederi care vor intra în vigoare în 2011 și 2013).

Modificările la Cod vizează pragul de validare a referendumului constituțional. Astfel, referendumul va fi declarat valid dacă la urne se vor prezenta cel puțin 1/3 din numărul cetățenilor cu drept de vot, și nu 60 la sută cum era anterior.

Un alt amendament adoptat este că partidele finanțate din exterior vor fi eliminate din cursă; conform procedurii legale, Comisia Electorală Centrală va depune o cerere la Curtea de Apel pentru anularea înregistrării candidatului în cursa electorală. De asemenea, alegătorii care vor vota multiplu vor putea fi trași la răspundere penală.

S-a prevăzut și o nouă modalitate de desemnare a membrilor Comisiei Electorale Centrale. Organul electoral central va fi constituit din 9 membri - unul desemnat de președintele țării și 8 de către Parlament, cu respectarea reprezentării proporționale a majorității și opoziției. În cazul în care mandatul Comisiei Electorale Centrale, stabilit pentru 5 ani, expiră în perioada electorală, acesta va fi prelungit de drept pentru 90 de zile, până la desemnarea altor candidați.

Termenul de validare a alegerilor de către Curtea Constituțională rămâne 10 zile, deși anterior s-a propus majorarea acestuia până la 30 de zile.

Actualul proiect mai propune crearea unui centru de instruire continuă în domeniul electoral, astfel ca pe viitor în organele electorale de orice nivel să poată fi desemnați doar titularii certificatelor de instruire calificată.

III. CONSTATARI DIN PERIOADA PREELECTORALA

A. Cadrul normativ

Cadrul normativ al procesului electoral privind desfășurarea referendumul republican din 5 septembrie 2010 este compus din Codul Electoral, hotărâri, regulamente și instrucțiuni ale Comisiei Electorale Centrale.

În perioada procesului electoral privind desfășurarea referendumul republican din 5 septembrie 2010, în conformitate cu art.22 lit.c al Codului Electoral, Comisia Electorală Centrală a elaborat un șir de regulamente și instrucțiuni menite să perfecționeze procedurile electorale.

Astfel, au fost elaborate următoarele regulamente și instrucțiuni:

- 1. Regulamentul privind modul de participare a partidelor politice și a altor organizații social-politice la campania electorală pentru desfășurarea referendumului republican constituțional din 5 septembrie 2010**, aprobat prin hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr.3281 din 13 iulie 2010. Aspectele pozitive ale acestui act normativ sunt explicarea noțiunii de participant, modul de înregistrare în cadrul referendumului și explicarea drepturilor acestora. Deficiențele țin de necesitatea clarificării noțiunii de reprezentant cu drept consultativ al participantului în organele electorale și a noțiunii persoanei de încredere a participantului la referendum. Din acest considerent este incertă situația privind termenele de înregistrare a acestor categorii de persoane la organele electorale.
- 2. Regulamentul privind modalitatea plasării publicității electorale pe panourile publicitare în perioada electorală**, aprobat prin hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 3338 din 16 iulie 2010. Regulamentul stabilește că participanții la referendum au dreptul să expună în condiții egale afișe electorale, din momentul înregistrării lor de către organul electoral respectiv. Cu regret însă, acest regulament nu explică în detaliu conținutul publicității electorale în vederea neadmiterii publicității contrare Legii cu privire la publicitate. Mai mult decât atât, există o neconcordanță între denumirea regulamentului și conținutul acestuia, în sensul reglementării publicității electorale în domeniul privat.
- 3. Regulamentul privind finanțarea campaniilor electorale și a partidelor politice**, adoptat prin Hotărârea CEC nr.3336 din 16 iulie 2010. Acest Regulament a fost publicat pe pagina web a CEC, la rubrica „Referendum 2010”. Însă Regulamentul nu specifică dacă participanții la referendum sunt obligați să prezinte rapoarte financiare săptămânale, la aceasta fiind obligați doar „concurenții electorali”.
- 4. Regulamentul privind reflectarea campaniei electorale la referendumul constituțional din 5 septembrie 2010 în mijloacele de informare în masă din Republica Moldova**, adoptat prin

Hotărîrea CEC nr.3337 din 16 iulie 2010. Regulamentul stabilește forma de exprimare a opțiunii privind referendumul, care poate fi doar „pentru” sau „contra”. Astfel, timpii de antenă și spațiile în ziare se pun la dispoziția partidelor politice sau organizațiilor social-politice, în baza cererii, numai după înregistrarea acestora de către Comisia Electorală Centrală în calitate de participant la referendum și după exprimarea opțiunii „pentru” sau „contra” față de întrebarea supusă referendumului constituțional.

5. **Regulamentul privind procedura de examinare și soluționare a contestațiilor de către organele electorale în perioada electorală**, adoptat prin Hotărîrea CEC nr.3353 din 20 iulie 2010. Regulamentul stabilește că fiecare „alegător și concurent electoral” poate depune o contestație electorală; din această categorie rămân totuși excluși observatorii naționali, care sunt și alegători.
6. **Regulamentul privind înregistrarea prealabilă a cetățenilor Republicii Moldova aflați în străinătate**, adoptat prin Hotărîrea CEC nr.3354 din 20 iulie 2010. Regulamentul stabilește procedura și condițiile de înregistrare prealabilă a cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot aflați în străinătate. Scopul înregistrării prealabile constă în stabilirea numărului estimativ al alegătorilor care pot vota în străinătate și a buletinelor de vot ce vor fi distribuite, înregistrarea prealabilă nefiind obligatorie. Regulamentul dat contribuie la asigurarea transparenței și corectitudinii în procesul electoral. Aceștia vor fi înregistrați în listele electorale suplimentare. Un plus al acestui regulament este faptul că procedura de înregistrare prealabilă este foarte simplă, cetățenii Republicii Moldova care se află în străinătate și doresc să fie înscrși în listele electorale de bază avînd posibilitatea de a se înregistra prealabil, accesînd pagina web www.voteaza.md, administrată de CEC.
7. **Regulamentul privind întocmirea, administrarea, transmiterea și actualizarea listelor electorale**, adoptat prin Hotărîrea CEC nr.3364 din 23 iulie 2010. Regulamentul stabilește un șir de reglementări care completează prevederile art.39 privind listele electorale ale Codului Electoral. Regulamentul intră în contradicție cu Codul Electoral prin faptul că permite alegătorilor să solicite eliberarea certificatului pentru drept de vot de la biroul electoral al secției de votare unde are doar reședință, cu toate că Codul Electoral permite astfel de situații doar în situația domiciliului. O altă contradicție între Codul Electoral și Regulament ține de termenul de declarare a noului loc de ședere. Codul Electoral prevede termenul de 45 zile iar Regulamentul – 30 zile.
8. **Hotărîrea cu privire la demersul Guvernului Republicii Moldova nr. 2204/45 din 20 iulie 2010 privind organizarea secțiilor de votare din străinătate pentru referendumul republican constituțional din 5 septembrie 2010**. Această hotărîre a fost supusă contestației de către participantul PCRM la referendum. Un argument în favoarea contestației depuse este și încălcarea termenului prevăzut de lege privind constituirea secțiilor de votare. Codul Electoral nu prevede expres nulitatea hotărîrilor CEC în cazul depășirii unor termene, dar cert este că CEC a constituit secțiile de votare din străinătate contrar prevederilor legislației în vigoare. Argumentul utilizat de CEC în favoarea hotărîrii adoptate ține de acordarea posibilității mai multor alegători să-și expună opțiunea.
9. **Regulamentul cu privire la votarea cetățenilor Republicii Moldova aflați peste hotarele țării**, adoptat prin Hotărîrea CEC nr.3375 din 27 iulie 2010. În premieră, CEC a adoptat un act normativ conform căruia sunt stabilite particularitățile organizării și desfășurării votării cetățenilor Republicii Moldova aflați peste hotarele țării.
10. **Instrucțiunea cu privire la procedura de vot cu urna mobilă**, adoptată prin Hotărîrea CEC nr.3391 din 30 iulie 2010. Instrucțiunea stabilește că numărul de buletine de vot eliberate membrilor biroului electoral al secției de votare care pleacă cu urna mobilă trebuie să coincidă cu numărul alegătorilor care au cerut votarea la locul aflării. Cu toate acestea, CEC nu a luat în calcul faptul că, potrivit Codului Electoral, fiecare alegător are dreptul la o eroare și de a solicita un alt buletin de vot. Suplimentar Instrucțiunea stabilește că buletinele de vot de la urna mobilă trebuie adunate la buletinele de vot din urnele staționare înainte ca urnele staționare să fie desigilate.
11. **Hotărîre cu privire la modul de participare a cetățenilor Republicii Moldova domiciliați în unele localități din stînga Nistrului, în municipiul Bender și în unele localități ale raionului Căușeni la referendumul republican constituțional din 5 septembrie 2010**. La 9 iulie 2010 CEC a adoptat Hotărîrea 3255 prin care a constituit consiliile electorale Bender nr.3 și pentru localitățile din stînga Nistrului nr.37. Pînă la momentul de față nu există Consiliul electoral al circumscripției Bender nr.3 și nici Consiliul Electoral al circumscripției pentru localitățile din stînga Nistrului nr.37. Termenul limită de constituire a consiliilor de circumscripție a fost data de 16 iulie 2010, iar Comisia Electorală

Centrală nu a luat nici o hotărâre pe seama acestei probleme. Hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 3444 din 13.08.2010, îi discriminează pe cetățenii din localitățile din stînga Nistrului, în municipiul Bender și în unele localități ale raionului Căușeni, prin faptul că aceștia vor fi incluși în listele electorale suplimentare; de asemenea aceștia vor introduce buletinele de vot într-o urnă cu inscripția „urnă specială”. Rezultatele numărării se vor consemna într-un formular special pentru numărarea voturilor și se va întocmi un proces-verbal separat. Circumscripția electorală municipală Bender nr.3 trebuie să aibă propriile consilii electorale și secții de votare. Din cauza că în circumscripțiile nr.37 și nr.3 lipsesc organele electorale, toate obligațiile acestora nicidecum nu pot fi preluate de către alte organe electorale din alte circumscripții. Nu trebuie căutate căi de ocolire a prevederilor legii electorale, ele trebuie executate, pentru ca în rezultat să avem alegeri libere, corecte și valabile.

B. Testarea Registrului Electronic al alegătorilor

În calitate de experiment, Comisia Electorală Centrală a decis utilizarea registrului de vot electronic în mai multe secții de votare pentru referendumul din 5 septembrie. Fiecare alegător participant la experiment va avea un cod personal care va fi introdus în calculator, iar datele vor fi procesate direct de CEC. Potrivit secretarului Comisiei Electorale Centrale, Iurie Ciocan, registrul electronic va contribui la evitarea „turismului electoral” și la îmbunătățirea calității sistemului de vot.

Totuși există riscuri ca acest sistem să fie supus unor atacuri cibernetice, după cum s-a întâmplat la alegerile din aprilie și cele din iulie 2009, care au fost respinse de autorități. Comisia a menționat că se colaborează cu Serviciul de Informații și Securitate pentru a asigura securitatea electronică a datelor electorale.

În experimentul din 5 septembrie vor fi atrase 45 de secții de votare din sectorul Centru al capitalei, unde vor fi plasate cîte două calculatoare și doi operatori care vor oferi asistență alegătorilor. În scop de securizare a registrului de vot electronic, CEC va utiliza mai multe servere și surse de energie electrică.¹²

C. Participanții electorali

Primii participanți la referendumul republican constituțional au fost înregistrați de Comisia Electorală Centrală la 16 iulie 2010. Conform Programului calendaristic întocmit de Comisie, ultima zi de înregistrare a participanților la referendum a fost 6 august 2010.

În perioada 16 iulie-6 august s-au înscris 25 de participanți. În favoarea opțiunii „pentru” pledează 16 participanți la referendum:

- Partidul Democrat din Moldova;
- Partidul „Alianța Moldova Noastră”;
- Partidul Liberal;
- Partidul Liberal Democrat din Moldova;
- Mișcarea Acțiunea Europeană;¹³
- Partidul Popular Republican;
- Partidul Național Liberal;
- Partidul Republican din Moldova;
- Partidul Ecologist „Alianța Verde din Moldova”¹⁴;
- Partidul Politic „PENTRU NEAM ȘI ȚARĂ”;
- Partidul Umanist din Moldova;
- Mișcarea Social-Politică a Romilor din Republica Moldova;
- Partidul Național Român;
- Partidul Muncii;

¹² <http://www.azi.md/ro/story/13184>

¹³ http://www.cec.md/i-ComisiaCentrala/main.aspx?dbID=DB_16Iulie140

¹⁴ http://www.cec.md/i-ComisiaCentrala/main.aspx?dbID=DB_20Iulie210

- Partidul „Moldova Unită - Единая Молдова”;
- Partidul „Uniunea Centristă din Moldova”.¹⁵

Nu și-au exprimat nici opțiunea „pentru” și nici „contra” următorii 6 participanți la referendum:

- Partidul Comuniștilor din Republica Moldova;
- Mișcarea social-politică Republicană „RAVNOPRAVIE”;
- Partidul Socialiștilor din Moldova „Patria-Rodina”;
- Partidul Conservator;
- Mișcarea social-politică „Forța Nouă”;
- Partidul Socialist din Moldova.

Partidul Popular Creștin Democrat, înregistrat la 16 iulie, nu și-a exprimat opțiunea, anunțând că își va prezenta poziția privind reforma constituțională și modelul optim pentru Republica Moldova pe parcursul campaniei electorale.

Unicul participant la referendum care s-a exprimat expres „contra” problemei supuse referendumului este Partidul Politic „Patrioții Moldovei”, înregistrat la 5 august. În aceeași zi la competiția electorală a aderat Partidul Social Democrat, care a declarat că va îndemna cetățenii să boicoteze referendumul.

La 27 iulie, CEC a atenționat partidele politice, înregistrate în calitate de participanți la referendum la data de 16 iulie 2010, în legătura cu neprezentarea rapoartele financiare la situația zilei de 23 iulie 2010. Avertismentele au fost primite de Partidul Democrat din Moldova, Alianța „Moldova Noastră”, Partidul Comuniștilor din Republica Moldova, Partidul Liberal, Mișcarea social-politică Republicană „RAVNOPRAVIE”, Partidul Liberal Democrat din Moldova, Partidul „Mișcarea Acțiunea Europeană”, Partidul Popular Creștin Democrat și Partidul Popular Republican.¹⁶

În cadrul ședinței din 5 august, Comisia a abrogat hotărîrea sa din data de 27 iulie 2010, prin care atenționase anterior 9 participanți la referendumul privind neprezentarea rapoartelor financiare.

Totodată, CEC a avertizat Mișcarea social-politică Republicană „RAVNOPRAVIE”, Partidul Popular Republican, Partidul Politic „Partidul Socialiștilor din Moldova „Patria-Rodina”, Partidul Republican din Moldova¹⁷, care nu au prezentat rapoartele financiare în termenul stabilit de art. 38 alin.(8) din Codul electoral.¹⁸

D. Prestația Administrației Publice Locale

Reprezentanții Administrației Publice Locale au fost îndemnați de Comisia Electorală Centrală să acorde atenție maximă procesului de întocmirea și verificare a listelor electorale.¹⁹ Potrivit Codului electoral, listele electorale se întocmesc de către primărie, în două exemplare pentru fiecare secție de votare și includ toți cetățenii cu drept de vot care domiciliază în raza acestora, indiferent de locul aflării lor la moment. Listele întocmite de primărie trebuie verificate de către acestea la domiciliul alegătorilor înscriși în ele. Comisia a evidențiat importanța întocmirii calitative a listelor electorale ca element de bază pentru buna organizare și desfășurare a procesului electoral.

Analizînd acțiunea Consiliului Municipal Bălți, care a adoptat la 27 iulie 2010, cu majoritate de voturi, o declarație prin care îndeamnă alegătorilor să boicoteze referendumul constituțional de pe 5 septembrie, pot fi subliniate următoarele:

Activitatea Consiliilor locale se rezumă doar la treburile din teritoriul pe care îl au în administrare și nu pot decide alte probleme de interes național, ca de exemplu chestiuni legate de un referendum republican. Aceasta și este esența descentralizării administrative, a divizării puterii în stat și împărțirii teritoriului statului în unități administrative-teritoriale. Respectiv, fiecare unitate administrativ-teritorială își are propriile organe de conducere, care sunt responsabile de circumscripția teritorială aflată în gestiune. Conform art 112 alin.2 al Constituției RM, „Consiliile locale activează, în condițiile legii, ca

15 http://www.cec.md/i-ComisiaCentrala/main.aspx?dbID=DB_5August204

16 [http://www.cec.md/i-ComisiaCentrala/main.aspx?dbID=DB_27Iulie\(Sedinta\)165](http://www.cec.md/i-ComisiaCentrala/main.aspx?dbID=DB_27Iulie(Sedinta)165)

17 http://www.cec.md/i-ComisiaCentrala/main.aspx?dbID=DB_5August204

18 Art. 38, al. 8 al Codului Electoral prevede: „Concurenții electorali prezintă o dată la două săptămîni organelor electorale respective rapoarte financiare, care trebuie să conțină informații referitoare la venituri și cheltuieli conform destinației.”

19 http://www.cec.md/i-ComisiaCentrala/main.aspx?dbID=DB_11August208

autorități administrative autonome și rezolvă treburile publice din sate și orașe.” Art.14 al legii privind administrația public locală menționează: “Consiliul local are drept de inițiativă și decide, în condițiile legii, în toate problemele de interes local, cu excepția celor care țin de competența altor autorități publice.” Analizând prevederile legale enumerate, se înțelege că consiliile locale au împuterniciri legale doar în teritoriul administrat și nu pot interveni în treburile publice naționale.

Consiliile locale sunt autorități de stat, făcând parte din mecanismul statului, din această cauză, în calitate de instituții statale, ele trebuie să colaboreze cu celelalte autorități de stat, să activeze în baza atribuțiilor care le-au fost delegate de lege. Respectiv, activitatea de legiferare este o activitate exclusivă, ce ține de competența Parlamentului. Parlamentul unica autoritate legislativă, care decide și inițiază procedura de revizuire a Constituției, obligă celelalte autorități să i se conformeze, și să se conformeze actelor adoptate de către Parlament, acestea trebuie să execute actele Parlamentului, și nu să creeze obstacole în realizarea lor juridică și în practică.

Consilierii-membri de partid nu au dreptul să facă agitație electorală prin intermediul mandatelor ce le-au revenit, și nici să utilizeze ședințele consiliului ca mijloc de a-și realiza sarcinile politice. Acțiunea de utilizare a mandatelor pentru a face agitație electorală reprezintă o încălcare electorală și ar trebui pedepsită conform legislației. Conform art.10 al legii privind statutul alesului local nr.768 din 02.02.2000, “alesul local este dator să fie demn de încrederea alegătorilor, să contribuie prin exemplu personal la consolidarea autorității administrației publice locale pe care o reprezintă, onorarea obligațiilor civice, asigurarea ordinii publice și la respectarea legislației.” Art.16 al aceleiași legi prevede: “ Alesul local, în limitele competenței sale, contribuie la realizarea prevederilor legilor și ale altor acte normative, la implementarea programelor și planurilor naționale și locale în toate domeniile de activitate social-economică.” Deci, alesul local trebuie să contribuie la implementarea legilor și altor acte normative, dar nu să împiedice cetățenii să-și realizeze drepturile sale constituționale, în cazul nostru dreptul la vot. Prin acțiunile sale ilegale, prin faptul că nici nu are împuternicirea legală de a boicota alegerile (referendumul), Consiliul municipal Bălți încearcă să limiteze dreptul la vot al cetățenilor.

Conform art 47 alin.1 al Codului electoral al RM, doar cetățenii Republicii Moldova, partidele și alte organizații social-politice, blocurile electorale, candidații și persoanele de încredere ale candidaților au dreptul de a face agitație electorală și doar prin mijloacele permise de lege. Astfel consiliile locale nu sunt incluse în această enumerare exclusivă. Semnale similare celor din municipiul Bălți au fost constatate și în raioanele Ocnița, Basarabeasca și în UTA Găgăuzia.

E. Codul de conduită

La 16 iulie 2010, participanții la campania electorală, atât partidele politice, cât și instituțiile mass-media, prin persoane împuternicite oficial, au fost invitați să semneze „Codul de conduită privind desfășurarea și reflectarea campaniei electorale la referendumul republican constituțional din 5 septembrie 2010”²⁰. Potrivit Codului Electoral, Codul de conduită²¹ poate fi semnat pînă la începerea campaniei electorale.

Potrivit datelor furnizate de CEC, Alianța „Moldova Noastră” este deocamdată unicul partid care a semnat Codul de Conduită privind desfășurarea și reflectarea campaniei electorale la referendumul republican constituțional din 5 septembrie 2010, la data de 20 iulie.²²

F. Respectarea Programului Calendaristic de către Administrația electorală

Programul calendaristic pentru realizarea acțiunilor de organizare și desfășurare a referendumului republican constituțional din 5 septembrie 2010 a fost aprobat prin Hotărîrea Comisie Electorale Centrale nr. 3254, din 9 iulie 2010.

Potențialele neregularități în implementarea Programului au fost semnalate de Partidul Comuniștilor din Republica Moldova, în persoana juristului Sergiu Sîrbu, care a depus la Curtea de Apel din Chișinău o cerere de chemare în judecată împotriva CEC, la data de 5 august 2010. PCRM a obiectat față de acordul dat de Comisie în privința deschiderii secțiilor de votare peste hotare, în afara celor din

20 http://www.cec.md/i-ComisiaCentrala/main.aspx?dbID=DB_16Iulie601

21 http://www.cec.md/i-ComisiaCentrala/main.aspx?dbID=DB_Codul_de_Conduita711

22 http://www.cec.md/i-ComisiaCentrala/main.aspx?dbID=DB_20Iulie210

cadrul misiunilor diplomatice.²³ Potrivit PCRM, CEC a încălcat prevederile Codului Electoral. Pe lângă lipsa de acorduri semnate de autoritățile naționale cu statele gazdă unde sunt activate secțiile de votare suplimentare din afara țării, comuniștii au protestat împotriva încălcării termenului limită de constituire a acestor secții cu cel puțin patru zile.²⁴

La 6 august 2010, CEC a publicat răspunsul său contestației PCRM privind solicitarea de anulare a hotărârii nr. 11, din 3 august 2010, adoptată de Consiliul electoral al circumscripției electorale municipale Chișinău nr. 1, referitoare la deschiderea secțiilor de votare în străinătate.²⁵ În conformitate cu documentul emis, Comisia a respins toate acuzațiile legate de încălcarea prevederilor art. 29 alin. (3) din Codul electoral, care stipulează constituirea secțiilor de votare în străinătate anterior finalizării procedurii de înregistrare prealabilă a alegătorilor. Conform aprecierilor CEC, listele electorale de bază din afara țării se întocmesc de către misiunile diplomatice și oficiile consulare în cazul secțiilor deschise pe lângă acestea și, respectiv, de către CEC în cazul înregistrării prealabile a cetățenilor, în baza informației obținute în urma înregistrării cetățenilor prin intermediul paginii web - www.voteaza.md, administrată de CEC.

Totodată, potrivit Regulamentului privind înregistrarea prealabilă a cetățenilor Republicii Moldova aflați în străinătate, aprobat prin hotărârea nr. 3354 din 20 iulie 2010, înregistrarea prealabilă a alegătorilor nu este obligatorie. Chiar dacă nu se înscriu din timp, alegătorii își pot exercita dreptul de vot, prezentându-se în ziua alegerilor la secția de votare respectivă.

Prin urmare, pretențiile PCRM privind încălcarea termenelor de constituire a secțiilor de votare din străinătate au fost considerate drept neîntemeiate de către Comisie, deoarece înregistrarea prealabilă este facultativă pentru cetățenii moldoveni. De aceea, această procedură nu poate condiționa înființarea secțiilor de votare, fiind introdusă pentru a estima numărul de alegători, fapt ce a durat până la 10 august 2010.²⁶

Programul calendaristic, prevede aprobarea până la 13 iulie 2010 a devizului de cheltuieli pentru organizarea și desfășurarea referendumului republican constituțional din 5 septembrie 2010. CEC a aprobat acest deviz la 16 iulie 2010.

Programul calendaristic, prevede organizarea seminarelor de instruire pentru președinții și secretarii consiliilor electorale ale circumscripțiilor raionale/municipale/UTA Găgăuzia, la data de 13 iulie 2010. Instruirea a avut loc la 28 iulie 2010.²⁷

G. Observații privind elaborarea calendarului electoral privind desfășurarea referendumul din 5 septembrie 2010

Referitor la erorile din cadrul programului calendaristic aprobat prin hotărârea comisiei electorale centrale nr. 3254 din 9 iulie 2010, se atenționează:

1. Nu a fost corect indicat că participanții sunt obligați săptămînal să prezinte către Comisia Electorală Centrală rapoarte financiare despre mijloacele financiare și alte forme de susținere materială, deoarece prevederile menționate anterior din art. 38 alin.1 lit.a al Codului Electoral se referă la alegerile parlamentare. Din cauza acestei erori din program, Comisia Electorală Centrală a emis Hotărârea nr.3373 din 27 iulie 2010, prin care a atenționat participanții înregistrați să prezinte rapoartele financiare în termenul săptămînal, însă mai apoi, la inițiativa participanților ședințelor Comisiei Electorale Centrale, CEC a abrogat-o printr-o altă hotărîre. Totuși, rectificări în calendarul electoral nu s-au făcut, erorile persistînd și la momentul de față.
2. Nu a fost corect indicat că pînă la 5 august 2010, inclusiv (cel tîrziu cu 30 de zile înainte de ziua referendumului), alegătorii care și-au schimbat locul de ședere sunt obligați să declare locul nou de ședere la organele administrației publice locale pentru înscriere în listele de cetățeni cu dreptul de a participa la referendum. Aceste prevederi sunt conforme noului conținut al art.39 alin.8 din Codul electoral, adoptate prin Legea nr. 119 din 18.06.2010 pentru modificarea și completarea Codului

²³ <http://www.azi.md/ro/story/13052>

²⁴ <http://www.azi.md/ro/story/13052>

²⁵ http://www.cec.md/i-ComisiaCentrala/main.aspx?dbID=DB_3441_PCRM117

²⁶ [http://www.cec.md/i-ComisiaCentrala/main.aspx?dbID=DB_9August\(Pre-Inregistrare\)135](http://www.cec.md/i-ComisiaCentrala/main.aspx?dbID=DB_9August(Pre-Inregistrare)135)

²⁷ [http://www.cec.md/i-ComisiaCentrala/main.aspx?dbID=DB_28Iulie\(seminar\)174](http://www.cec.md/i-ComisiaCentrala/main.aspx?dbID=DB_28Iulie(seminar)174)

electoral. Totuși, noile prevederi ale art.39 ale Codului Electoral vor intra în vigoare în 2011, iar pînă atunci se vor aplica în continuare vechile prevederi ale Codul Electoral, conform cărora pînă la data de 21 iulie 2010, inclusiv (cel tîrziu cu 45 de zile înainte de ziua referendumului), alegătorii care și-au schimbat locul de ședere sunt obligați să declare locul nou de ședere la organele administrației publice locale pentru înscriere în listele de cetățeni cu dreptul de a participa la referendum.

3. Nu a fost corect indicat că pînă la 13 august 2010, inclusiv, va avea loc prezentarea de către CEC a listelor electorale în format electronic. Conform punctului 22 al Regulamentului CEC privind întocmirea, administrarea, transmiterea și actualizarea listelor electorale, listele electorale vor fi plasate pe pagina web a CEC cu 20 de zile înainte de ziua petrecerii referendumului. Deci, pînă la data de 15 august, listele electorale vor fi plasate pe pagina web a CEC.
4. Nu a fost corect indicat că pînă 16 august 2010, listele electorale vor fi prezentate, semnate de primar, birourilor electorale ale secțiilor de votare. Conform art.40 alin.1 al Codului Electoral, listele electorale vor fi prezentate, semnate de primar, birourilor electorale ale secțiilor de votare cu 20 de zile înainte de ziua referendumului. Deci, pînă la data de 15 august 2010, listele electorale vor fi prezentate, semnate de primar, birourilor electorale ale secțiilor de votare.
5. Nu a fost corect indicat că pînă la 16 august 2010, inclusiv, va avea loc plasarea de către Comisia Electorală Centrală a listelor electorale pe pagina web și accesibilitatea acestora în localurile secțiilor de votare. Conform art.40 alin.1 al Codului Electoral, listele electorale se fac accesibile în localurile secțiilor de votare și vor fi plasate pe pagina web a Comisiei Electorale Centrale, cu 20 de zile înainte de ziua alegerilor. Deci, pînă la data de 15 august, listele electorale vor fi plasate pe pagina web a Comisiei Electorale Centrale și vor fi accesibile în localurile secțiilor de votare.
6. Nu a fost corect indicat că pînă la 2 septembrie 2010, inclusiv, vor fi tipărite și distribuite buletinele de vot, consiliilor electorale de circumscripție. Conform art.49 alin.2 al Codului Electoral, buletinele de vot, vor fi tipărite și distribuite consiliilor electorale de circumscripție cel tîrziu cu 3 zile înainte de ziua referendumului. Deci, pînă la 1 septembrie 2010, inclusiv, vor fi tipărite și distribuite buletinele de vot, consiliilor electorale de circumscripție.

H. Observatorii naționali și internaționali

Secretarul CEC, Iurie Ciocan, a confirmat că din partea Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) vor fi delegate două persoane. Totuși, organizația internațională califică referendumul ca o chestiune internă a Moldovei, care vizează reformarea cadrului legal. Potrivit poziției OSCE, rolul principal în monitorizare trebuie să îl dețină ONG-urile și alte grupuri de observatori din țară.²⁸

Pe data de 5 august, Comisia a constituit Oficiul de protocol al observatorilor internaționali, care va asigura o activitate mai eficientă a observatorilor. În componența acestui oficiu vor intra 9 membri, care vor avea mai multe atribuții, printre care și coordonarea activităților cu CEC privind asigurarea activităților observatorilor internaționali.²⁹

Desfășurarea referendumului republican constituțional din 5 septembrie 2010 va fi monitorizată de un număr de 206 observatori naționali și internaționali. În comparație cu Alegerile parlamentare anticipate de la 29 iulie 2009 și Alegerile parlamentare din 5 aprilie 2009 numărul observatorilor este mult mai mic.

Pînă la 22 iulie 2009, CEC a acreditat 122 de observatori internaționali și 2374 naționali din partea diferitor organizații nonguvernamentale și misiuni diplomatice.³⁰

Totodată, ținem să precizăm că alegerile parlamentare din 5 aprilie 2009 au fost monitorizate de 3134 observatori naționali și internaționali. Din totalul persoanelor acreditate, 2532 au fost observatori naționali, înaintați de 14 organizații neguvernamentale, precum și concurenți electorali. Cei 602 observatori internaționali au fost propuși spre acreditare de către 28 de organizații internaționale, guverne ale statelor străine și organizații neguvernamentale din străinătate.³¹

28 <http://www.europalibera.org/content/article/2125529.html>

29 http://www.cec.md/i-ComisiaCentrala/main.aspx?dbID=DB_3419684

30 <http://www.e-democracy.md/elections/parliamentary/20092/electoral-news/20090722/>

31 <http://www.e-democracy.md/elections/parliamentary/2009/electoral-news/20090402/>

I. Constituirea organelor electorale

La formarea organelor electorale au participat membrii partidelor cu fracțiuni parlamentare: PCRM, PLDM, PL, PD și AMN. În conformitate cu prevederile art.27 și 29 din Codul Electoral organele electorale se constituie cu participarea reprezentanților din “partidele reprezentate în parlament”. Reprezentanții altor formațiuni politice care sunt reprezentate în organul legislativ nu au putut asista la constituirea organelor electorale, printre care – Mișcarea Acțiunea Europeană și “Moldova Unită”.

IV. REGIUNEA TRANSNISTREANĂ

Responsabilitatea pentru menținerea ordinii publice în localitățile unde își au sediul secțiile de votare repartizate pentru votanții din regiunea transnistreană o poartă Ministerul Afacerilor Interne, în conformitate cu obligațiunile stipulate de Codul electoral.

De asemenea, Comisia a făcut apel către observatorii naționali, internaționali și Comisia Unificată de Control, în vederea monitorizării desfășurării pașnice și menținerii siguranței procesului electoral în cadrul secțiilor de votare din localitățile aflate în Zona de Securitate.³²

Într-una din afirmațiile sale, reprezentantul CEC al RMT Petru Denisenco a declarat că „autoritățile de la Tirapol nu vor permite deschiderea secțiilor de votare pentru referendum în Transnistria și nici nu vor pune piedici în realizarea acestui drept cetățenilor RM, care vor putea vota doar în Moldova”. Nu se cunoaște deocamdată poziția acestuia vizavi de deschiderea secției de votare în satul Corjova, raionul Dubăsari.

Activitățile specifice campaniei electorale sunt practic absente în regiunea transnistreană. Alegătorii nu au posibilitatea deplină de a se informa în legătură cu referendumul din 5 septembrie 2010, de a cunoaște în ce scop acesta va fi desfășurat, efectele lui, participanții electorali și mesajul electoral al acestora. De regulă, concurenții electorali ignoră alegătorii din regiunea transnistreană.

Specific regiunii, informațiile din mass-media regională poartă un caracter confuz și ambiguu. Pe de o parte, unele surse media s-au străduit să informeze locuitorii despre desfășurarea referendumului din 5 septembrie, altele au publicat opinia unor analiști politici din regiune, dar și din Rusia, privind esența referendumului, care ar fi fost organizat în interesele actualei guvernări.

V. ÎNGRIJORĂRI

- Absența informației sau informarea lacunară la unele secții de votare din străinătate pot influența negativ participarea la votare a cetățenilor moldoveni aflați în afara țării.
- Încălcarea termenului de constituire a secțiilor de votare, indicat în art.29 al Codului Electoral, poate conduce la contestarea rezultatelor votării în secțiile de votare respective, precum și anularea lor.
- Testarea Registrului electronic poate fi compromisă ca urmare a potențialelor atacuri cibernetice, care au avut depistate la alegerile din 2009.
- Ignorarea Codului de conduită de către unii participanți electorali și instituții media poate genera încălcarea prevederilor legale sau desfășurarea vicioasă a campaniei electorale.
- Prezența unui număr mai mic de observatori naționali și internaționali la referendumul constituțional poate minimiza legitimitatea internațională față de reforma constituțională întreprinsă de AIE.
- Activitatea organelor electorale poate fi paralizată din cauza lacunelor legislative privind nesacționarea membrilor organelor electorale pentru neprezentarea sau sustragerea de la prezență în ziua desfășurării referendumului
- Instrucțiunea cu privire la procedura de vot cu urna mobilă, prevede că numărul buletinelor de vot eliberate alegătorilor, corespunde cu numărul acestora, ceea ce poate leza dreptul la exercitarea votului și principiul egalității votării, în cazul în care buletinul de vot va fi deteriorat.

32 http://www.cec.md/i-ComisiaCentrala/main.aspx?dbID=DB_13August%28Transnistria%29180

- Organizarea întârziată a seminarelor de instruire a membrilor organelor electorale, ar putea influența aptitudinile lor de administrare eficientă a procesului electoral.
- Participarea redusă a populației din partea stângă a Nistrului din cauza lipsei unor reglementări privind asigurarea cu transport public către secțiile de votare din localitățile de pe malul drept, a posibilității de obține certificate pentru drept de vot, precum și din cauza derulării unei campanii de informare și educație electorală nesatisfăcătoare.
- Din cauza folosirii „urnelor speciale” pentru alegătorii din localitățile din stînga Nistrului , unele localități din raionul Căușeni și Bender, apare riscul discriminării lor.
- Din cauza preluării obligațiilor privind votarea cetățenilor din localitățile din stînga Nistrului , unele localități din raionul Căușeni și Bender, de către organele electorale din circumscripțiile vecine, apare riscul aglomerării în procesul de votare.

VI. RECOMANDĂRI

Comisiei Electorale Centrale:

- Respectarea întocmai a prevederilor programelor calendaristice privind termenului de constituire a secțiilor de votare, și introducerea unor amendamente exhaustive referitoare secțiile de votare în străinătate.
- Asigurarea unor măsuri suplimentare privind securizarea Registrului Electoral Electronic, împotriva atacurilor cibernetice.
- Revizuirea Instrucțiunii cu privire la procedura de vot cu urna mobilă, pentru a asigura un număr necesar de buletine de vot, cu scopul garantării dreptului de a-și exercita votul pentru alegători.
- Organizarea în termenii prevăzuți în programele calendaristice a activităților pentru membrii organelor electorale, în vederea administrării eficiente a procesului electoral.
- Desfășurarea campaniilor de informare și educație electorală pentru a asigura participarea înaltă a populației din partea stângă a Nistrului.
- Crearea unor secții de votare pentru cetățenii din localitățile din stînga Nistrului , unele localități din raionul Căușeni și Bender, în circumscripțiile indicate la moment.

Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene și Guvernului RM:

- Funcționarea eficientă a misiunilor diplomatice în vederea bunei desfășurări a procesului electoral pentru cetățenii moldoveni de peste hotare.
- Îmbunătățirea componentei on-line a activităților de comunicare și informare a cetățenilor aflați peste hotare în perioada desfășurării referendumului republican din 5 septembrie.

Participanții electorali:

- Semnarea Codului de conduită de către toți participanți electorali indiferent de opțiune pentru referendum.

Mass Media:

- Semnarea Codului de conduită în vederea informării corecte și echidistante despre procesul electoral

Societatea civilă și organizațiile internaționale în RM:

- Acordarea unei atenții sporite referendumului republican, prin majorarea numărului de observatori naționali și internaționali.